

Гонак І.М.
аспірант,
Тернопільський національний економічний університет
м.Тернопіль, Україна

ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ «ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ» ТА «ГІБРИДНОГО ОПОРУ» В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ УМОВАХ

На початку ХХІ століття війни регламентуються величезною кількістю міжнародних конвенцій та національних законів, які обмежують агресивність у веденні бойових дій та ставленні до військовополонених і вимагають прояву гуманності.

Заслуговує уваги думка В.Н.Денисова, який стверджує, що «війна – стан, у якому держави застосовують одна проти одної усі форми тиску з дотриманням дії законів та звичаїв ведення війни (*jus in bello*). Останні є частиною міжнародного гуманітарного права, що застосовується у період збройних конфліктів. Відповідно до загального міжнародного права війна могла починатися її оголошенням або фактом відкриття воєнних дій»[4, с. 455].

Згідно першої статті III Конвенції про відкриття воєнних дій, прийнятої 18 жовтня 1907 року у Гаазі, учасники конфлікту зобов'язані не розпочинати війну «без попереднього та недвозначного повідомлення, яке має бути виставлене у формі мотивованого оголошення війни або ультиматуму з умовою оголошення війни». СРСР визнав Конвенцію такою, що має силу для СРСР, згідно ноти МЗС СРСР від 07.03.1955 [1]. Конвенція діє на території країн колишнього СРСР як правонаступників СРСР.

Отже, сучасні оголошені війни вимагають величезних фінансових та людських ресурсів (для ведення бойових дій, утримання та забезпечення функціонування захоплених територій, фінансування таборів для військовополонених), якими володіють тільки декілька сучасних держав, та можуть призвести до виплати репарацій (як стверджує К.О.Савчук, «репарації (лат. *reparation* – відновлення, поновлення) – у міжнародному праві одна з форм матеріальної відповідальності суб'єкта міжнародного права за шкоду, заподіяну

внаслідок скоєного ним правопорушення іншому суб'єкту міжнародного права. Виплата репарації проводиться у вигляді реституції, грошової або іншої матеріальної компенсації або одночасно реституції і компенсації»[5, с. 293].

Тому на даному історичному етапі агресивні держави намагаються використовувати більш дешеві замітники воєн, які, нібито, звільняють їх від зобов'язань дотримуватись міжнародного законодавства. Такі війни прийнято називати «гібридними».

За твердженням підполковника корпусу морської піхоти США У.Немета, гібридна війна – це «сучасний вид партизанської війни», який «об'єднує сучасні технології та сучасні методи мобілізації» [9].

Н. Фрейєр з Центру стратегічних і міжнародних досліджень (Сполучені Штати Америки) розглядає чотири **загрози** гібридної війни: 1) традиційні; 2) нестандартні; 3) тероризм і 4) підривні, коли використовуються технології для протидії перевагам у військовій силі [6].

Д. Кілгаллен, автор книги «Випадкова герилья» («The Accidental Guerilla»), стверджує, що гібридна війна – це краще визначення сучасних конфліктів, але підкреслює, що вона є комбінацією партизанської та громадянської воєн, а також заколоту і тероризму [8, р. 4–6].

«Гібридна війна – це мішанина класичного ведення війни з використанням нерегулярних збройних формувань. Держава, яка веде гібридну війну, укладає змову з недержавними виконавцями – бойовиками, групами місцевого населення, організаціями, зв'язок із якими формально повністю заперечується. Ці виконавці можуть робити такі речі, які сама держава робити не може, оскільки будь-яка держава зобов'язана дотримуватися Женевської та Гаазької конвенцій про закони сухопутної війни, домовленості з іншими країнами. Всю брудну роботу можна перекласти на плечі недержавних формувань», – запевняє генерал-майор у відставці Франк ван Каппен, колишній радник з безпеки в Організації Об'єднаних Націй і НАТО [3].

Співробітник центру стратегічних досліджень при Університеті національної оборони (США) Ф. Гофманн розглядає гібридну війну як «повний

арсенал різних видів бойових дій, включаючи конвенційні можливості, іррегулярні тактику та формування; терористичні акти (в тому числі безглузде насильство й примус) і кримінальний безлад» [7].

У статті ««Гібридна» війна як нова українська реальність» доктора філософських наук, професора М.П.Требіна надано таке визначення терміну «гібридна війна»: ««гібридна» війна – це комбінація партизанської та громадянської воєн, а також заколоту і тероризму»[2].

На думку автора, гібридна війна – це комплекс засобів військового, інформаційного, економічного, юридичного, терористичного, кримінального та іншого негативного впливу недружньої держави на іншу державу без оголошення війни офіційно заради уникнення відповідальності за свої агресивні дії.

Недружня держава, здійснюючи агресивний «гібридний» вплив, відмовляється визнавати свою відповідальність за наслідки своїх дій. Офіційна армія держави-агресора не може собі дозволити здійснювати військові злочини і тому держава-агресор для виконання «брудної роботи» винаймає недержавні військові формування та місцевий криміналітет. Також здійснюється агресивний вплив: на економіку через підконтрольні підприємства та банки; на інформаційне поле держави через підконтрольні засоби масової інформації та книжки; на політику через контрольованих чи підкуплених політиків чи державних службовців; на громадян держави за посередництвом залякування та поширення наркотиків; на релігійне життя за посередництвом розколів і втручання конфесій між собою.

В цих умовах обов'язком держави є розробка стратегій протидії негативним впливам держави-агресора на внутрішнє життя держави і засоби протидії мають бути адекватними впливам. Отже, в умовах гібридної війни опір агресору також має бути гібридним.

Держава може здійснити такі заходи у межах стратегії «гібридного опору»: забезпечити встановлення міжконфесійного миру та стимулювати створення і розбудову помісної церкви; забезпечити міжнаціональний компроміс та

гарантувати національний розвиток меншин; розвивати внутрішній туризм для покращення взаємопорозуміння між жителями різних регіонів; стимулювати розвиток національного капіталу та диверсифікувати шляхи надходження іноземних інвестицій; диверсифікувати шляхи постачання критичного імпорту та розширити номенклатуру і географію експорту; зміцнювати державну владу і народовладдя (наприклад, впровадивши двопалатний парламент для збільшення стійкості владних інститутів та проводити референдуми із важливих питань, що, у свою чергу, забезпечить підвищення довіри між громадянами та владою); надати регіонам держави однакові повноваження задля уникнення відцентрових тенденцій (наприклад, сепаратизації регіонів); провадити національну інформаційну політику для підвищення національної свідомості та уникнення агресивного інформаційного впливу з боку недружньої країни; підвищувати доходи домогосподарств та забезпечувати зростання національного багатства; розвивати армію – проводити навчання особового складу та забезпечити постачання новітньої зброї для зменшення втрат національної армії і збільшення ефективності оборони; підвищувати ефективність роботи спеціальних служб для запобігання терактам та діяльності іноземних спецслужб і проведення результативної розвідувальної діяльності; проводити навчання із основ цивільної оборони та тактики і стратегії ведення партизанського опору; забезпечити ефективний міжнародний дипломатичний тиск на країну-агресора з метою зменшення інтенсивності чи повного припинення недружніх дій - разом із міжнародною спільнотою вводити санкції проти країни-агресора (виключати із міжнародних організацій, встановлювати додаткові заборони на експорт із країни-агресора, не допускати постачання до країни-агресора товарів, що можуть бути використані для ведення війни – зброю та комплектуючі до неї і товари подвійного призначення, вводити секторальні санкції); здійснити продуману переорієнтацію діяльності суб'єктів національної економіки на потреби опору без руйнівного впливу на економіку; надати провідним науково-дослідним інститутам засоби для проведення ґрунтовних розробок із тактики і стратегії «гібридного опору».

Отже, на думку автора, «гібридний опір» – це комбінація правових, політичних, інформаційних, соціокультурних, гуманітарних та військових механізмів, покликаних протистояти засобам «гібридної війни».

Список використаних джерел:

1. III Конвенція про відкриття воєнних дій (Гаага, 18 жовтня 1907 року) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_b85
2. Требін М.П. «Гібридна» війна як нова українська реальність»/ М.П. Требін // Український соціум, 2014. - №3 (50) – С. 113-127.
3. Путін веде в Україні гібридну війну – генерал Каппен. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://geostrategy.org.ua/ua/komentari/item/409-putin-vede-v-ukrayini-gibridnuviynu---general-kappen>.
4. Юридична енциклопедія: В 6 т. Том 1: А - Г / Редкол: Ю.С. Шемчушенко (голова редколегії) та інші. – К.: «Українська енциклопедія», 1998. – 672с.
5. Юридична енциклопедія: В 6 т. Том 5: П - С / Редколегія: Ю.С. Шемчушенко (голова редколегії) та інші. – К.: «Українська енциклопедія», 2003. – 736с.
6. Freier N. Hybrid Threats and Challenges: Describe... Don't Define [Електронний ресурс] / Nathan Freier. – Режим доступу: <http://smallwarsjournal.com/blog/journal/docs-temp/343-freier.pdf>
7. Hoffman F.G. 'Hybrid Threats': Neither Omnipotent Nor Unbeatable [Електронний ресурс] / F.G. Hoffman. – Режим доступу: http://operationaladaptation.com/unify_uploads/files/Hoffman%202010%20Hybrid%20Threats.pdf. 44.
8. Kilcullen D. The Accidental Guerilla. Fighting Small Wars in the Midst of a Big One / David Kilcullen. – New York : Oxford University Press, 2009. – 384 p.
9. Nemeth W.J. Future War and Chechnya: A Case for Hybrid Warfare [Електронний ресурс] / W.J. Nemeth. – Monterey, CA: Naval Postgraduate School, June 2002. – Режим доступу: http://edocs.nps.edu/npspubs/scholarly/theses/2002/Jun/02Jun_Nemeth.pdf.